

DE RING IS HEEL ERG VAN DEZE TIJD

Regisseur Ivo Van Hove in gesprek met Geert Vanderspeeten

Rennende verpleegsters, gewonde soldaten, bloedzakjes, röntgenfoto's, steriele handdoeken, plastic handschoenen, scharen, stethoscopen... de professionele sfeer van een eerstehulpcentrum midden in een stad, na de catastrofe. Zo zal de beroemde Walkürenrit eruitzien in de versie van Ivo Van Hove. We weten het uit de eerste hand. De regisseur beschrijft de scène zelf in een weblog. Aan de hand van teksten, video's en foto's krijg je er een royale inblik in het repetitieproces.

De Walküren, aangevoerd door Brünnhilde, staan voor strijdbare vrouwen. Ze vormen een goed geoliede oorlogsmachine. Maar in de versie van Ivo Van Hove vervullen ze ook de rol van *intensive care unit*. Na een gewelddadige actie waaraan een miljoenenstad ten prooi is gevallen, rollen ze hun reddingsplan uit.

Ivo Van Hove: „Vroeger zou ik dat nooit gedaan hebben, zoveel informatie prijsgeven voor de première. Maar al in de aanloop naar het eerste deel, *Das Rheingold*, had ik met mijn team besloten om het publiek zo grondig mogelijk in te lichten. Ik voelde ook de behoefte om mijn bronnen op tafel te leggen. Onze ingrepen zijn niet zo evident. Ze kunnen heel snel oppervlakkig lijken. Onze versie wil dan zogezegd 'modern' zijn. Voor mij ligt er een heel denkproces aan ten grondslag van lezen, herlezen, discussiëren. Aan *Das Rheingold* ging twee jaar voorbereiding vooraf. Als de Tarnhelm dan uiteindelijk een USB-stick wordt, dan is daar goed over nagedacht. Het is geen modieus grapje.”

Walhalla

De meeste regisseurs van Wagners *Ring* kiezen voor een tijdloos verhaal. De rituele strijd om de macht plaatsen ze in een abstract kader, met symbolen die eeuwigheidswaarde willen suggereren. Bij Ivo Van Hove en zijn vaste decorontwerper Jan Versweyveld is de actualisering ver doorgedreven. We bevinden ons in het computertijdperk, waarin de ring een superchip wordt en de Rijn symbool staat voor de digitale snelweg.

De consequente, doordachte aanpak dwong vorig jaar bewondering af. Het mythische element (de „sprookjes-sfeer” zoals Van Hove het graag noemt) en de buitenmaatse proporties van Wagners wereldbeeld zijn weggefilterd. In de plaats kwam een hedendaagse invulling die nergens belachelijk lijkt of versimpelt.

Das Rheingold eindigde met een projectie van wolkenkrabbers. Er was een belofte aan gekoppeld. Het Walhalla dat de oppergod Wotan voor zichzelf heeft laten bouwen, zou een project worden voor een multiculturele samenleving.

Van Hove: „De negentiende-eeuwse krachtsverhoudingen bij Wagner vertalen we anders. Bij ons is er geen boven en geen onder, geen godenwereld en geen onderwereld. Waar Walhalla dan wel voor staat, is geen intuïtieve vondst. Recente literatuur van sociologen en filosofen als Peter Sloterdijk, Ian Buruma, Thomas L. Friedman en Richard Sennett heeft ons op weg gezet. Ze hebben onze visie op de personages gevoed. Ze hielpen ook mee het centrale beeld van *Die Walküre* uit te kristalliseren: dat van de hedendaagse stad. De stad is vandaag immers de dominante biotoop. We leven in een geglobaliseerde wereld waarin iedereen met iedereen in contact kan staan, en dat op het even op welk moment.”

Catastrofe

Op de bühne toont die stad zich van haar fraaie en haar kwalijke kant. We zien de metropool als een verleidelijke dame, waar Wotan zijn penthouse heeft neergezet. Maar we zien evengoed de *banlieus*, waar geweld en onzekerheid heersen en mensen letterlijk aan de rand leven.

Ivo Van Hove: „Tegen vele andere interpretaties in, heb ik *Das Rheingold* voorgesteld als een opera met een hoopvol perspectief. Nu krijg je te zien wat er van Wotans droom geworden is. De stormouverture is ook een storm in zijn hoofd. Zijn onrust zal je door heel de opera voelen. Hij is een man op drift. Zijn droomproject glipt hem door de vingers en hij probeert zich aan elke strohalm vast te klampen.”

Die Walküre is de opera van de catastrofe. „Van de vier delen is dit het meest duistere. *Rheingold* ging over gemeenschappen: goden, Nibelungen, reuzen. Hier gaat het om de individuen: gebroken en gedwongen huwelijken, een vader die zich verplicht voelt om zijn eigen zoon te verbannen. En uiteindelijk te vermoorden, zoals ik het zie.”

Siegmond

Die Walküre eindigt met de ongehoorzaamheid van Brünnhilde en de wraak van haar vader Wotan. Hoe moet het nu verder? Ivo Van Hove vindt het belangrijk om niet te veel vooruit te kijken. „Ik had me voorgenomen dat ik deel per deel zou regisseren. En dat hou ik vol, hoor! Wagnerianen twisten graag over de vraag wie het hoofdpersonage van *De ring* is. Is het Brünnhilde, Siegfried of Wotan? Bij mij zijn er zes of zeven hoofdpersonages. Siegmund is in dit deel de nieuwe held. Je hoeft niet te weten dat hij het maar zal volhouden tot het tweede bedrijf. Ik wil namelijk niet redeneren vanuit de wetenschap hoe het zal aflopen. Daardoor tonen de personages hun veelkantigheid en onberekenbaarheid. En krijgen alle scènes de kwaliteit die ze ook hebben.”

„Het doet recht aan de dramaturgie van Wagner. *De ring* rammelt niet, zoals men wel eens beweert. De cyclus is fragmentarisch opgebouwd. Je ziet heel verschillende werelden. Als je dat fragmentarische accepteert als een kernbegrip van ons bestaan, dan is *De ring* heel erg van deze tijd. Daarom kunnen we er ook veel beter mee omgaan. De grote monoloog van Wotan in het tweede bedrijf duurt twaalf minuten. Hij vertelt wat we allemaal al weten. Maar intussen ziet Wotan ook het failliet in: hoe mooi het had kunnen zijn. Hij maakt een stand van zaken op, en dat is ontzettend dramatisch. In de muziek voel je dat ook. Er zit woede in, verdriet, een besef van het einde.”

Brandstof

Ivo Van Hove moest - samen met illustere voorgangers als de Franse regisseur Patrice Chéreau - constateren dat hij zijn hele werk meeneemt in deze *Ring*. „Voor mij is ook mijn leven in het theater veranderd. Ik heb andere keuzes gemaakt. Ik zou nooit *De vrek* van Molière begonnen zijn als ik niet Alberich in *Das Rheingold* was tegengekomen. Werken aan *De ring* ververst mij. Het leert je nieuwe dingen kennen en geeft je ook nieuwe brandstof. Wagner is diep. Ik ben er aangenaam door verrast. Elke zin heeft zijn betekenis. Het staat er in een ouderwetse, moeizame taal. Maar er staat wel iets. In de combinatie met de muziek is dat van een grote, diepe rijkdom. Je wordt voortdurend geconfronteerd met jezelf. Als regisseur krijg je alle mogelijke theatrale problemen voorgeschoteld die je kunt bedenken. Ik schuif geen dingen onder de mat. Dat ik tot hedendaagse beelden kom: daarin voel ik me door Wagner gesteund. De eerste ensceneringen waren vlekkeloos uitgevoerd naar zijn regieaanwijzingen. Wagner ging kijken en vond het verschrikkelijk. Misschien is het nog het best om het helemaal in het donker te spelen, moet hij toen gezegd hebben. Een raad die Lars Von Trier dan weer wou opvolgen in Bayreuth, in zijn afgevoerde plan voor een *Ring*. Tussen die extremen zijn er vele mogelijkheden. Ik durf Wagner best in de ogen kijken.”